

Vestfold og Telemark
FYLKESKOMMUNE

Regional strategi for forskning innovasjon og næring

Innhold

1. Sammendrag	3
2. Innledning	8
2.1. Bakgrunn og formål	8
2.2. Målgrupper.....	9
3. Mål	9
4. Grep for å nå målene, strategiske innsatsområder	9
4.1. Gjennomgående strategiske innsatsområder, overordnede grep og verktøy for å styrke fortrinn, utnytte mulighetene og nå målene	10
4.2. Verdikjeder med særlig stort potensial til å bidra til å nå mål og delmål	13
5. Kunnskapsgrunnlag	14
5.1. Fylkeskommunale referansedokumenter	14
5.2. Analyser av arbeidsplassutvikling	15
5.3. Analyser av sterke næringer og verdikjeder	15
5.4. Kartlegging av kommuner som har lyktes særlig godt med verdiskaping.....	18
5.5. Trender	19
5.6. Utdfordringer	20
5.7. Styrker utover sterke verdikjeder	20
5.8. Lærdommer fra gode vertskommuner for næringsutvikling	21
6. Noen elementer som legges til grunn og som kan brukes som verktøy i strategien	22
7. Metoder – Smart spesialisering og møteplasser	26
8. Prosess	28
9. Koblinger med andre prosesser, strategier og planer	29
10. Videre arbeid	29
10.1. Handlingsplan	29
10.2. Resultatmåling, evaluering og rapportering	30
10.3. Partnerskapets bidrag	30
11. Ordliste – definisjoner og begrepsavklaringer	30

Forord

Regional strategi for forskning innovasjon og næring ble vedtatt i Regional planstrategi 2020 – 2024 og omfatter strategiske innsatsområder for forskning innovasjon og næringsutvikling i det nye fylket Vestfold og Telemark.

1. Sammendrag

Gjennom FNs bærekraftsmål, Parisavtalen og andre internasjonale avtaler erkjennes det at vi globalt har store utfordringer å løse. Klimaendringer er en av de viktigste utfordringene som må adresseres. Om lag 70 pst. av globale klimagassutslipp er energirelaterte. Dersom verden skal lykkes med å nå klimamålene vil det kreve hurtige og dyptgående systemendringer i de fleste sektorer de neste tiårene, inkludert betydelige endringer i produksjons- og forbruksmønstre av energi (Meld. St. 36 (2020–2021): Energi til arbeid – langsiktig verdiskaping fra norske energiressurser). På den andre siden vil den nødvendige omstillingen kunne bringe med seg fordeler - både i form av nye smartere produkter med lavere samfunnskostnader og høyere bruksverdi. Dette kan også innebære nye eller styrkede markedsmuligheter for aktører som er tidlig ute. Samtidig er det viktig å balansere en slik markeds- og økonomisk utvikling med ivaretagelse av alle grupper i samfunnet som vil kunne bli utsatt for store og krevende omstillinger.

KS har kartlagt hvordan norske kommuner og fylkeskommuner arbeider for å nå FNs bærekraftsmål. I rapporten konkluderes det med at overgangen til et klima- og miljøvennlig samfunn krever aktivt lederskap. Transformasjonskraften kan bli sterkere enn i dag med bredere bruk av innovasjon og tilgjengelig teknologi. KS påpeker også at eksisterende samarbeid mellom bedrifter, academia og offentlig sektor har resultert i robust infrastruktur og kommersiell utvikling, men at lokale og regionale myndigheter i større grad bør utnytte samarbeidet som er bygget opp sammen med offentlige anskaffelser som drivkrefter for å nå en bærekraftig fremtid.

Samtidig har vi store utfordringer på flere områder i vårt eget fylke. Alle disse må løses. **De største utfordringene** i Vestfold og Telemark i tillegg til klimaendringene er svak utvikling innen verdiskaping, stor grad av utenforskap og store endringer i befolkningssammensetning. Vi ser en svakere utvikling innen verdiskaping enn andre fylker det er naturlig å sammenligne seg med. Det er

en økende andel av befolkningen som står utenfor arbeidslivet, og en urovekkende stor del av økningen skjer blant unge. Samtidig blir en stadig større andel av befolkningen eldre. Dette gir samlet en svekket velferd.

Disse utfordringene må adresseres. Aller viktigst er å få økt antall arbeidsplasser. Dette må skje gjennom en raskere grønn omstilling som samtidig gjør at vi når bærekraftsmål og klimamål innen 2030.

Kommunenes og bedriftenes utfordringer og behov er sentrale i strategiarbeidet. For å løse utfordringene må alle i regionen arbeide samlet mot felles mål.

Målene for strategien er:

1. Grønn omstilling er økt, og vi har kommet nærmere å nå bærekraftsmålene
2. Verdiskapingen er økt, ressurseffektiviteten er større og flere arbeidsplasser er skapt
3. Komplekse utfordringer løses gjennom styrket samarbeid
4. Utenforskap er redusert

I arbeidet med handlingsplanen er det en målsetting å tallfeste målene så langt det er mulig.

Målgruppene for strategien er: Politisk og administrativt nivå i fylkeskommunen og kommunene, andre offentlige virksomheter, private virksomheter, institutt-sektoren og USN og andre eksterne aktører inkludert frivilligheten.

Alle må bidra – felles innsats

Vi skal sammen videreutvikle en livskraftig region. Flere arbeidsplasser må skapes og bærekraftig utvikling må skje – i hele fylket. Vi må håndtere hele spennet; fra de små bedriftene til de store, fra små kommuner til store, fra fjord til fjell.

Vi starter med denne strategien der alle tilslutter seg til felles mål og strategiske innsatser. I neste omgang kommer fordeling av roller og oppgaver, og samarbeid om å utarbeide og gjennomføre tiltak. Vi må gjøre en felles innsats og samarbeide for å nå viktige strategiske mål i fylket. Måling og rapportering med indikatorer må utvikles, dette kommer senere. Strategien er utviklet gjennom en bred medvirkningsprosess og samskaping i partnerskapet i Vestfold og Telemark.

Kunnskap gir kraft til endring, derfor skal vi styrke kunnskapsgrunnlaget om hvilke utfordringer vi har. Dette kan vi gjøre gjennom for eksempel bedre analyser av grunnlaget for de registerdata vi har, analyser av utvikling over tid, kvantitative og kvalitative analyser av nærings- og samfunnsutvikling. Vi kan også gjennomføre flere dybdeanalyser av næringslivets behov på kort og lengre sikt. Bedriftenes egne behov, vurderinger og fremtidstanker må være sentrale i en slik sammenheng. Evaluering av hvordan virkemidler oppleves av bedriftene og hvilke effekter de har er viktig å gjøre, så langt det er mulig. Arbeid med indikatorer er en del av dette. Koordinering med annet arbeid på dette området er viktig.

Arealforvaltning og næringsutvikling. En god, langsiktig og forutsigbar arealforvaltning er viktig for fremtidens verdiskaping i fylket. En næringsoffensiv arealpolitikk skal ivareta mange hensyn. En arealpolitikk som skal stimulere verdiskaping og sysselsetting må favne bredt. Vestfold og Telemark skal ha høy attraksjonsverdi, god fysisk infrastruktur med veier, jernbane, flyplass, ferger, transporthavner, el-forsyning og fibernett. I tillegg må det legges til rette for tilstrekkelig variasjon i næringsarealene på steder som møter et framtidig markedsbehov. Et godt samarbeid i tidlige faser av arealplanleggingen vil bygge opp under bedre prosesser for arealplanlegging, og dette samarbeidet bør styrkes og organiseres tidlig i prosessene.

Attraktivitet bidrar til å trekke viktige ressurser til fylket. Bedriftene trekker frem at attraktivitet er viktig for å knytte til seg kompetanse, kapital og bedrifter og besøkende. Attraktive byer, tettsteder med gode kultur og fritidstilbud, gode oppvekstvilkår, barnehager og skoler faller inn under dette. Kompetanse, Rekruttering og omdømme-bygging må derfor være i fokus.

Samarbeid over fylkesgrenser er også viktig. For bedriftene er oftest fylkesgrensene irrelevante. Samarbeid knyttes - og kompetanse brukes der den finnes og egner seg best for den enkelte bedrift, og kommune eller fylkeskommune, i den enkelte situasjon. Det er viktig å hente synergi i samarbeid med andre. «Teknologi-triangelet», et samarbeid mellom Kongsberg, Porsgrunn og Horten kommuner kan være et eksempel på dette.

Følgende strategiske innsatsområder og verktøy skal særlig brukes for å nå målene:

1. Økt innsats i privat og offentlig sektor til grønn omstilling og bedre oppnåelse av bærekraftsmålene
2. Styrke innretningen i virkemiddel-apparatet mot grønn omstilling og bedre oppnåelse av bærekraftsmålene
3. Styrke samspillet mellom aktørene i partnerskapet
4. Styrke internasjonalisering og øke eksportinntektene
5. Redusere utenforskapet og ta i bruk arbeidskraftreserven

Bedriftene har uttrykt behov for hjelp til å øke verdiskapingen gjennom grønn omstilling. Dette fremmes særlig fra reiselivsnæringen, klyngene og bedrifter med stort klimafotavtrykk. Også kommunene ved næringsjefene uttrykker dette. De har behov for mer systematisk tilnærming til å redusere klima- og miljøbelastning i produksjon og bruk av varer og tjenester. Dette bør blant annet bygge på sirkulærøkonomi, livsløpsanalyser og design av produkter. Det omfatter også systemtilnærming gjennom for eksempel miljøledelse som Miljøfyrtårn og sertifiseringssystemer. Offentlig sektor har et særlig ansvar for å bidra til innovasjon. Offentlige anskaffelser omfatter nasjonalt over 500 milliarder kroner (inkludert bygg og anlegg) slik at det er store ressurser involvert og effekten av anskaffelsene i markedet kan være store. Dette vil i mange tilfeller kunne skape vinnvinn-situasjoner, både kunne redusere miljøbelastning og øke verdiskaping. Et eksempel kan være at et resultat på 2,5 % for begge over ti år vil gi ca. 30 % begge veier. Dette skal involvere alle deler av virkemiddelapparatet og kommuner. Dette svares opp med innsatsen i punkt 1: **Økt innsats i privat og offentlig sektor til grønn omstilling og bedre oppnåelse av bærekraftsmålene.**

Bedriftene og kommunene trenger virkemidler som fungerer som sterkere drivere for grønn omstilling. Det er derfor behov for mer tilpassede og spissede tilskuddsordninger, virkemidler og fagkompetanse i offentlig sektor og andre samarbeidsparter. Dette vil rette virkemiddelbruken inn mot målene. Det vil stimulere og mobilisere søkere til å utvikle varer og tjenester som bygger bedre opp under målene og ønskede effekter i form av for eksempel reduserte klimautslipp. Det vil samtidig støtte innovasjon og omstilling som er strategisk viktig inn mot gryende markeder på kort og lengre sikt. Det er viktig at dette ikke virker slik at det legger begrensninger på løsninger og må derfor bygge på behov og ønskede effekter. Forskningsrådet og Innovasjon Norge er store regionale aktører i denne sammenhengen, og måten deres virkemidler er innrettet på er viktige for å nå regionens mål. Klynger og nettverk er særdeles virkningsfulle virkemidler for å skape synergieffekter, samarbeid og læringsmekanismer på tvers. Dette kan få et særlig fokus i oppfølgingen av strategien. Dette svares opp med innsatsen i punkt 2: **Styrke innretningen i virkemiddel-apparatet mot grønn omstilling og bedre oppnåelse av bærekraftsmålene.**

Bedriftene og kommunene har uttrykt behov for styrket samarbeid, læringsarenaer og nettverk. Vi må møtes for sammen å finne ut av hvilken ny kunnskap bedriftene, kommunene, virkemiddelapparatet og fylkeskommunen trenger for å forstå behov og fremtidige muligheter bedre. Vi trenger også å samles om å dele kunnskap. Vi skal legge til rette for nettverk og møteplasser på tvers av bransjer for å nå små og store innovasjoner i grensesnittet mellom teknologier og fagområder. Dette kan bygge på eksisterende partnerskap, nettverk og kollegier. Vi kan også samarbeide i konkrete prosjektrettede satsinger. Vi må om nødvendig utvikle nye nettverk på tvers av fagfelt og virksomhetsmodeller og samarbeide på nye måter. Dette svares opp med innsatsen i punkt 3: **Styrke samspillet mellom aktørene i partnerskapet.**

Eksportinntekter er en viktig del av fylkets verdiskaping. Vi må i fremtiden erstatte nedgang i olje- og gassinntekter, som på landsbasis representerer 50 % av Norges eksportinntekter, med andre inntekter fra eksport. Olje- og gassnæringen selv innehar stor og viktig kompetanse som kan brukes til å utvikle nye næringsområder og verdikjeder. Vi må sammen bidra til å øke eksportinntektene gjennom å ta større markedsposisjoner i utlandet. Vi opererer i en internasjonal konkurranse som setter rammevilkår for næringsliv og offentlig sektor i Norge.

Internasjonale avtaler krever utvikling av bærekraftige, utslippsreduerte produkter og tjenester. Historisk og kulturelt har Vestfold og Telemark gode forutsetninger for å lykkes med en grønn omstilling tilpasset behov i internasjonale markeder. Internasjonalt samarbeid gir oss kunnskap, kompetanse og nettverk i tillegg til finansiering av samarbeidsprosjekter og investeringsmidler.

På den annen side innebærer dette også at vårt øvrige næringsliv som ikke er på et internasjonalt eksportmarked må kunne konkurrere på lokale, regionale og nasjonale markeder mot andre innenlandske og utenlandske aktører. Dette kan gi «eksportinntekter» til fylket fra andre innenlands markeder. Dette svares opp med innsatsen i punkt 4: **Styrke internasjonalisering og øke eksportinntektene.**

Utenforskap og ubrukt arbeidskraftreserve. Kommunene, NAV og flere peker på at vi har en stor ubrukt arbeidskraftreserve. En relativt stor del av befolkningen er uten arbeid og altfor mange unge som mottar ytelser fra NAV. Dette er et økende problem i fylket, i tillegg til at fylket allerede har en høy andel unge utenfor arbeid og utdanning sammenlignet med andre fylker. Samtidig mangler vi arbeidskapasitet innenfor en rekke næringer og arbeidsmarkedsregioner. Arbeidskraftreserven må derfor tas i bruk. For å lykkes med dette, må vi legge til rette for at flere som står utenfor arbeid eller utdanning, kan inngå i den ordinære arbeidsstyrken. Vi må derfor arbeide for et større arbeidsmangfold både ut ifra et inkluderingsperspektiv, men også ut ifra et kreativitetsperspektiv. Samarbeid om kartlegging av næringslivets kompetansebehov, dimensjonering av videregående opplæring som samsvarer med dette behovet er vesentlig. Men også samarbeid om karriereveiledning for unge og voksne, tilpassede, fleksible utdanningsløp og tilrettelegging på arbeidsplassen er minst like viktig. Nøkkelordet er samarbeid på tvers – næringslivet, kommunene, fylkeskommunen, NAV og helsetjenesten må sammen bidra. Dette svares opp med innsatsen i punkt 5: **Redusere utenforskapet og ta i bruk arbeidskraftreserven.**

Innsats for våre stedegne styrker innen ulike næringer og verdikjeder er viktig. Fremfor kun å fokusere på enkelte av disse, kan det være bedre å skape koblinger mellom dem. Vi kan for eksempel styrke arbeidet med å ta i bruk muliggjørende teknologier som kan styrke flere verdikjeder, eksempelvis innen landbruk, reiseliv og prosessindustri.

Forskning er et særlig sterkt virkemiddel for å styrke kompetanse og få frem innovasjoner. I slike prosesser knyttes samarbeidsparter sammen for å øke sin kunnskap og drive frem nyskaping. Økt verdiskaping er målet. Dette er et virkemiddel som kan brukes i alle de strategiske innsatsområdene. Dette kommer vi tilbake til.

Det er satt følgende mål, jobbet frem strategiske innsatsområder og pekt på verdikjeder som skal møte utfordringer og knytte fylkets styrker til utviklingsmulighetene.

Mål			
Grønn omstilling er økt, og vi har kommet nærmere å nå bærekraftsmålene	Verdiskapingen er økt, ressurseffektiviteten er større og flere arbeidsplasser er skapt	Komplekse utfordringer løses gjennom styrket samarbeid	Utenforskap er redusert
Strategiske innsatsområder			
Økt innsats i privat og offentlig sektor til grønn omstilling og bedre oppnåelse av bærekraftsmålene	Styrke innretningen i virkemiddel-apparatet mot grønn omstilling og bedre oppnåelse av bærekraftsmålene	Styrke samspillet mellom aktørene i partnerskapet	Styrke inter-nasjonalisering og øke eksport-inntektene
Redusere utenforskapet og ta i bruk arbeidskraftreserven			
Verdikjeder			
Naturressursbaserte verdikjeder	Teknologi og grønn industri	Reiseliv og opplevelser	

2. Innledning

2.1. Bakgrunn og formål

Fylkestinget gir i vedtak knyttet til Regional planstrategi overordnede føringer for arbeidet i form av mål om grønn omstilling, arbeid mot utvalgte bærekraftsmål, samhandling for å løse komplekse utfordringer og redusere utenforskap. Utfordringene som ligger i å arbeide for å nå bærekraftsmålene, og styrke og øke hastigheten på grønn omstilling, er krevende å løse. Det ligger store utfordringer og i noen tilfeller motsetninger mellom å redusere miljøbelastninger og opprettholde og helst øke verdiskapingen. For det første må verdiskaping defineres. Vi definerer i denne sammenheng verdiskaping som å skape økonomiske, sosiale og kulturelle verdier i privat sektor, offentlig sektor og i sivilsamfunnet (Vestfold og Telemark fylkeskommune, Regional planstrategi 2020-2024). Dette skal blant annet bidra til flere arbeidsplasser og økt overskudd i bedrifter med ressurser til videreutvikling. Samtidig må vi klare å få til grønn omstilling, og redusere utenforskap og andre utfordringer. I noen tilfeller kan det være motstrid mellom mål eller hensyn. Andre ganger er det sammenfall. Vi må finne frem til mekanismer som i størst mulig grad bidrar til at vi får vinn-vinn-mekanismer. Det er ikke nødvendigvis en direkte sammenheng mellom økt verdiskaping og økt ressursforbruk og miljøforringing. Gjennom grønn omstilling vil vi kunne oppnå økt verdiskaping med mindre ressursforbruk og mindre negativ miljøeffekt.

Det kan ligge muligheter i å arbeide for grønn omstilling og å nå bærekraftsmålene. Nye markeder basert på nye behov som følge av samfunnsendringer drevet av arbeidet med å nå bærekraftsmålene kan gi muligheter for næringsliv som er best forberedt og kan levere varer og tjenester som et slikt marked ønsker og trenger. Nye eller forbedrede varer og tjenester vil kunne bli mer miljøeffektive – produseres og i bruk ha større verdi og effekt med mindre miljøbelastning. Den utviklingen ser vi allerede i dag mange eksempler på.

Dersom en slik omlegging finner sted, og det er stadig flere tegn som tyder på det, vil norsk økonomi måtte erstatte eksportinntekter fra olje og gass med inntekter fra andre varer. Reduserte inntekter fra olje- og gassvirksomheten gjør at det å utvikle nye norske vekst- og eksportnæringer og styrke næringer som i dag gir eksportinntekter blir viktigere enn noensinne. I tillegg har vi utfordringer med stort utenforskap.

Hovedgrepet i utviklingen av denne strategien er gjennom en prosess basert på smart spesialisering å beskrive hvordan arbeid for å nå bærekraftsmålene generelt, og grønn omstilling og å nå klimamålene spesielt, kan gjennomføres. En slik omstilling vil også kunne gi økte eksportinntekter, og den vil kunne redusere utenforskap.

Den regionale strategien skal operasjonalisere og konkretisere fylkets overordnede mål innen fagområdet forskning, innovasjon og næring. Den skal omfatte alle relevante parter og skal virke i hele fylket. Et hovedmål er at kommunene, øvrig offentlig sektor, virkemiddelapparatet, organisasjonslivet, bedriftene og universitets-instituttsektoren enes om-, og drar i lag mot felles mål.

Medvirkning og samskaping med alle relevante aktører i fylket er derfor avgjørende. Det skal samskapes et felles grunnlag for prioritert innsats og samarbeid for å nå viktige strategiske mål i fylket. Det er et også et mål at bærekraftig verdiskaping skal skje i hele Vestfold og Telemark. Regional strategi for forskning, innovasjon og næring skal derfor underbygge målet om en livskraftig region. I det påfølgende arbeidet med å utvikle tiltak til strategien vil oppgaver og ansvar bli drøftet. Fordeling av roller og oppgaver, og samarbeid om å gjennomføre tiltak vil være sentralt i dette. Kommunenes behov og utfordringer er sentrale referanser i strategiarbeidet.

2.2. Målgrupper

Regional strategi for forskning innovasjon og næring har følgende målgrupper: Politisk og administrativt nivå i fylkeskommunen og kommunene, andre offentlige virksomheter, private virksomheter, institutt-sektoren og USN og andre eksterne aktører inkludert frivilligheten.

Regional strategi for forskning innovasjon og næring er et politisk vedtatt dokument som formidler politikken innen forskning, innovasjon og næring i Vestfold og Telemark gjennom felles mål, prioriteringer, strategiske innsatsområder og verdikjeder. Strategien kommuniserer hvordan fylkeskommunen skal utøve rollen som regional utviklingsaktør på området, og hvordan partnerskapet kan samarbeide om å nå felles mål utarbeidet i samskapingsprosessen for strategien.

3. Mål

Vi skal jobbe for sunn vekst gjennom følgende mål:

1. Grønn omstilling er økt, og vi har kommet nærmere å nå bærekraftsmålene.
2. Verdiskapingen er økt, ressurseffektiviteten er større og flere arbeidsplasser er skapt
3. Komplekse utfordringer løses gjennom styrket samarbeid
4. Utenforskap er redusert

4. Grep for å nå målene, strategiske innsatsområder

For å nå målene må vi ta i bruk grep eller arbeidsmetoder både inn mot eksisterende, men også nye, næringer og verdikjeder.

4.1. Gjennomgående strategiske innsatsområder, overordnede grep og verktøy for å styrke fortrinn, utnytte mulighetene og nå målene

- 1) **Mer konkret bidrag til grønn omstilling og bærekraftig utvikling i privat og offentlig sektor. (bidrar til å oppnå mål 1 og 2)** – hvordan må varer og tjenester bygges, produseres, virke og kunne resirkuleres? Systematisk tilnærming til dette er viktig. Miljøledelse i bedrifter og offentlig sektor kan knytte grønn omstilling og bærekraftmålene opp mot virksomhetenes styrings- og ledelsessystemer. Sirkulærøkonomi-tenking i produksjon og bruk av varer og tjenester kan bidra til å styrke grønn omstilling og nå bærekraftmålene på produkt og tjeneste-nivå. Flere parter, særlig reiselivsnæringen, klynger og bedrifter med stort klimafotavtrykk, har pekt på mer systematisk tilnærming til miljøhensyn i produksjon og design av varer og tjenester. Alle parter må samarbeide bedre for å finne frem til hvordan bedriftene og offentlig sektor kan legge om til virksomhet som forsterker grønn omstilling og oppnåelse av bærekraftmålene. Eksempler på dette kan være teknologi- og metodeutvikling, og holde frem gode eksempler. Miljøhensyn i offentlige anskaffelser inngår også i dette strategiske innsatsområdet. Styring og oppfølging må styrkes gjennom å inkludere indikatorer for måloppnåelse i målings- og rapporteringssystemer. Målet er økt verdiskaping.
- 2) **Styrket innretning mot grønn omstilling i virkemiddel-apparatet og bedre oppnåelse av bærekraftmålene (bidrar til å oppnå mål 1 og 2).** Virkemiddelapparatet, inkludert fylkeskommunen og kommunene har verktøy for å stimulere og støtte innovasjon og økt verdiskaping. Fylkeskommunen disponerer Regionalt forskningsfond Vestfold og Telemark som skal styrke bedriftenes og offentlig sektors motivasjon og evne til å ta i bruk forskning i sitt innovasjonsarbeid. Forskning er et særlig sterkt virkemiddel for å styrke kompetanse og få frem innovasjoner. I prosessene knyttes også ulike samarbeidsparter sammen, for eksempel bedrifter, offentlige virksomheter, forskningsinstituttene og Universitetet. I mange tilfeller kan også frivillig sektor bidra.

Forregionprogrammet retter seg mot forskningsumodne bedrifter og etter hvert også offentlig sektor, og mobiliserer disse til å ta i bruk forskning i innovasjonsarbeidet. Dette programmet kan mobilisere på et lavere nivå eller tidligere fase enn Regionalt forskningsfond Vestfold og Telemark. Et mål er at partene skal utvikle seg til å kunne oppnå støtte i nasjonale og internasjonale ordninger. Innovasjon Norge har ansvar for klyngeprogrammet. Fylkeskommunen bruker også virkemidler inn mot klynger og nettverk og gjennom entrepenørskapsarbeid.

Start i Vestfold og Start Opp Telemark er viktige samarbeidspartnere for å styrke etablererveiledning og gründerskap. Det er ansett som viktig at terskelen for å starte en bedrift er lav, og et bidrag til dette er å få veiledning tidlig for de som trenger dette. Målet

med tjenesten er å hjelpe nyetablererne med å skape bedrifter som vil kunne øke verdiskapingen i fylket.

Dette bør innrettes bedre for å styrke hastigheten på grønn omstilling og å nå bærekraftsmålene. Vi må derfor tilpasse, styrke og aktivt bruke offentlige virkemidler i større grad enn i dag. Forskningsrådet og Innovasjon Norge er store regionale aktører i denne sammenhengen, og måten deres virkemidler er innrettet på er viktige for å nå regionens mål. Bærekraftmålene er i flere sammenhenger godt forankret i nasjonale virkemidler og den satsing Innovasjon Norge og Forskningsrådet har ift. bærekraft er avgjørende for også å lykkes i vår region. Klynger og nettverk er særdeles virkningsfulle virkemidler for å skape synergieffekter, samarbeid og læringsmekanismer på tvers. Dette kan få et særlig fokus i oppfølgingen av strategien. Fylket har både veletablerte og nye klynger. Disse kan brukes enda mer aktivt i arbeidet med grønn omstilling og økt verdiskaping.

Samtidig må fylkeskommunen og kommunene se på sine virkemidler. Blant de viktigste her er Regionalt forskningsfond Vestfold og Telemark med sine to nivåer med forskningsmidler, og Forregion med mobilisering til forskning. FOU og innovasjon har dermed den viktigste rollen blant virkemidlene. Det ligger i tillegg et stort potensial i å få virkemidlene til å samvirke enda bedre sammen. Gjennom samarbeid, kan vi drøfte og finne frem til hvordan vi sammen kan bruke virkemidlene mer aktivt for å gi sterkere incentiver for grønn omstilling og nå bærekraftsmålene. Dette kan for eksempel omfatte innretting av virkemidler, utlysinger og evaluering, rangering og tildeling av midler. Styring og oppfølging må styrkes gjennom gode indikatorer, målings- og rapporteringssystemer.

- 3) Styrke samspillet mellom aktørene i partnerskapet (bidrar til å oppnå mål 3).** Vi må utvikle nye nettverk på tvers av fagfelt og virksomhetsmodeller og om å samarbeide på nye måter. Vi skal legge til rette for nettverk og møteplasser på tvers av bransjer for å nå små og store innovasjoner i grensesnittet mellom teknologier og fagområde. Vi må også møtes for å finne ut av hvilken ny kunnskap bedriftene, kommunene, virkemiddelapparatet og fylkeskommunen trenger for å forstå behov og fremtidige muligheter bedre. For å nå målene i planen trenger Vestfold og Telemark fylkeskommune partnere i fylket som bidrar med de virkemidlene de rår over. Vi trenger og å samles om å dele kunnskap. Mange utviklingsmiljø og organisasjoner i fylket har stor kompetanse, og unik nærhet til næringsaktører og ulike geografiske områder, og kan tilpasse innsatsen i ulike deler av fylket. Vi må også samarbeide i konkrete prosjektrettede satsinger.
- 4) Styrke internasjonalisering og øke eksportinntektene (bidrar til å oppnå mål 1, 2 og 3).** Vi opererer i en internasjonal kontekst som setter rammevilkår for næringsliv og offentlig sektor i Norge. Internasjonale avtaler krever utvikling av bærekraftige, utslippsreduerte produkter og tjenester.

Vi må i fremtiden erstatte nedgang i olje- og gassinntekter, som på landsbasis representerer 50 % av Norges eksportinntekter, med andre inntekter fra eksport. Olje- og gassnæringen

selv innehar stor og viktig kompetanse som kan brukes til å utvikle nye næringsområder og verdikjeder. Vi må sammen bidra til å øke eksportinntektene gjennom å ta større markedsposisjoner i utlandet.

Internasjonale avtaler krever utvikling av bærekraftige, utslippsreduerte produkter og tjenester. Historisk og kulturelt har Vestfold og Telemark gode forutsetninger for å lykkes med en grønn omstilling tilpasset behov i internasjonale markeder. Internasjonalt samarbeid gir oss kunnskap, kompetanse og nettverk i tillegg til finansiering av samarbeidsprosjekter og investeringsmidler.

Når det gjelder økte inntekter til fylket innebærer dette også at vårt øvrige næringsliv som ikke er på et internasjonalt eksportmarked må kunne konkurrere på lokale, regionale og nasjonale markeder mot andre innenlandske og utenlandske aktører. Dette kan gi «eksportinntekter» til fylket fra andre innenlands markeder.

Internasjonalt samarbeid gir oss kunnskap, kompetanse og nettverk i tillegg til finansiering av samarbeidsprosjekter og investeringsmidler. Forskning er i sitt vesen i mange sammenhenger uavhengig av nasjonale grenser og knytter fagområder sammen internasjonalt. Internasjonalisering omfatter derfor også FOU-samarbeid på tvers av landegrensene. Det bør også være et mål at fylket henter inn en økt andel av EU-finansiering. Internasjonalt arbeid kan omfatte samarbeid gjennom medlemsorganisasjoner, bilaterale avtaler, prosjektarbeid og kompetanse- og kunnskapsdeling. Videre kan vi skape sterke, felles møteplasser for kunnskapsdeling og erfaringsutveksling.

- 5) Redusere utenforskapet og ta i bruk arbeidskraftreserven (bidrar til å oppnå mål 1,2 og 4)**
- Kommunene, NAV og flere peker på at vi har en stor ubrukt arbeidskraftreserve. Dette kommer også frem i en rekke kartlegginger og analyser, blant annet i NOU 2021:2 Kompetanse, aktivitet og inntektssikring. Selv om sysselsettingen er høy i regionen, er det allikevel altfor mange unge som mottar ytelser fra NAV. Dette er et økende problem i fylket, i tillegg til at fylket allerede har en høy andel unge utenfor arbeid og utdanning sammenlignet med andre fylker. Samtidig mangler vi arbeidskapasitet innenfor en rekke næringer og arbeidsmarkedsregioner. Arbeidskraftreserven må derfor tas i bruk. For å lykkes med dette, må vi legge til rette for at flere som står utenfor arbeid eller utdanning, kan inngå i den ordinære arbeidsstyrken. Vi må derfor arbeide for et større arbeidsmangfold både ut ifra et inkluderingsperspektiv, men også ut ifra et kreativitetsperspektiv. Samarbeid om kartlegging av næringslivets kompetansebehov, dimensjonering av videregående opplæring som samsvarer med dette behovet er vesentlig. Men også samarbeid om karriereveiledning for unge og voksne, tilpassede, fleksible utdanningsløp og tilrettelegging på arbeidsplassen er minst like viktig. Nøkkelordet er samarbeid på tvers – næringslivet, kommunene, fylkeskommunen, NAV og helsetjenesten må sammen bidra.

Med bakgrunn i ovenstående skal følgende strategiske innsatsområder og verktøy særlig brukes for å nå målene:

1. Økt innsats i privat og offentlig sektor til grønn omstilling og bedre oppnåelse av bærekraftsmålene
2. Styrke innretningen i virkemiddel-apparatet mot grønn omstilling og bedre oppnåelse av bærekraftsmålene
3. Styrke samspillet mellom aktørene i partnerskapet
4. Styrke internasjonalisering og øke eksportinntektene
5. Redusere utenforskapet og ta i bruk arbeidskraftreserven

Gjennomføring av planen må være kunnskapsbasert. Vi skal samarbeide om å oppdatere analyser, initiere større kunnskaps- og forskingsarbeid og dele kunnskap. Informasjon om målene våre, og resultater av satsingene, skal være et felles prosjekt. Dette er avgjørende for å sikre et bredt eierskap til utfordringer, muligheter og løsninger. Vi skal derfor videreutvikle og bruke felles kunnskapsgrunnlag, analyser og kommunikasjon for sterkere måloppnåelse.

4.2. Verdikjeder med særlig stort potensial til å bidra til å nå mål og delmål

Verdikjedene som representerer stedege styrker må også sees i et langsiktig perspektiv. Markedskreftene vil være den viktigste faktoren for utvikling av verdikjedene. Verdikjedene må forstås dynamiske og nye verdikjeder kan utvikles. Det er viktig at man ikke tenker begrensede på verdikjedene, men snarere ser mulighetene i videreutvikling og kombinasjon mellom eksisterende og eventuelle nye. Til SØA sin rapport legges det til at mineraler finnes det mye av i Vestfold og Telemark også utenfor Fensfeltet. Fortsatt er det slik at sjeldne jordartsmineraler, REE, er ansett som svært viktig i EU og behovet øker i takt med grønn omstilling (vindmøller, batteri mm). Det er en gryende forståelse for dette også i Norge, men forståelsen av dette må styrkes. Partnerskapet kan sette dette som en del av sin visjon for å bidra til det grønne skiftet hvor det skal satses på mineralutvinning.

Basert på analysene av verdikjeder i Vestfold og telemark og mulig utviklingstrekk man kan se i tiden fremover er det pekt ut følgende satsinger på verdikjeder og grupper av disse:

1. **Bærekraftig verdiskaping basert på naturressurser**
 - a. Bærekraftig bruk av jordbruks- og skogressurser, marine ressurser, geo-ressurser spesielt byggeråstoffer og mineraler og fornybar energi (el-produksjon og biobasert)
2. **Teknologi og grønn industri** herunder for eksempel
 - a. prosessindustri inkludert kjemisk industri
 - b. Muliggjørende teknologier; IKT, elektronikk, mikroelektronikk og nanoteknologi, digitalisering og batteriteknologi og vannrensing
 - c. automatisering og autonomi

- d. maritim teknologi
- e. sikkerhet og beredskap

3. Reiseliv og opplevelser

- a. Det henvises til egen strategi

Mer stoff om verdikjeder finnes i kapittel 5. I bakgrunnsnotatet finnes sammenstilt ytterligere informasjon om verdikjedeanalysen mm.

Tabell: Mål, gjennomgående strategiske innsatsområder og verdikjeder

Mål				
Grønn omstilling er økt, og vi har kommet nærmere å nå bærekraftsmålene	Verdiskapingen er økt, ressurseffektiviteten er større og flere arbeidsplasser er skapt	Komplekse utfordringer løses gjennom styrket samarbeid	Utenforskap er redusert	
Strategiske innsatsområder				
Økt innsats i privat og offentlig sektor til grønn omstilling og bedre oppnåelse av bærekraftsmålene	Styrke innretningen i virkemiddel-apparatet mot grønn omstilling og bedre oppnåelse av bærekraftsmålene	Styrke samspillet mellom aktørene i partnerskapet	Styrke inter-nasjonalisering og øke eksport-inntektene	Redusere utenforskapet og ta i bruk arbeidskraftreserven
Verdikjeder				
Naturressursbaserte verdikjeder	Teknologi og grønn industri	Reiseliv og opplevelser		

5. Kunnskapsgrunnlag

Kunnskapsgrunnlaget er drøftet og knadd i samskapingsprosessen for strategien, og utfordringer, trender og muligheter støttes også i innspill som har kommet inn i prosessen fra ressursgruppen, næringssejfer, klyngene og USN/instituttsektoren.

For mer utfyllende stoff, se bakgrunnsnotat.

5.1. Fylkeskommunale referansedokumenter

Regional strategi for forskning, innovasjon og næring bygger på det regionale kunnskapsgrunnlaget i dokumentet "[Ditt og mitt Vestfold og Telemark. Et kunnskapsbilde i utvikling](#)", som presenterer sentrale utviklingstrekk, utfordringer og muligheter i fylket, og dybderapporten Slik lever vi i Vestfold og Telemark. Strategien er videre forankret i [Å utvikle Vestfold og Telemark – verdiskaping gjennom grønn omstilling. Regional planstrategi 2020–2024](#). Strategien skal sammen med andre

regionale planer og strategier fremme satsingsområdene «verdiskaping gjennom grønn omstilling» og «samhandling for å løse komplekse problemstillinger», og bidra til måloppnåelse innenfor de åtte bærekraftsmålene som er prioritert i planstrategien.

Figur 1: De utvalgte bærekraftsmålene i RPS som det skal fokuseres særlig på å oppnå.

Denne strategien bygger særlig opp under bærekraftsmålene 8,9,10,11,12,13 og 17.

5.2. Analyser av arbeidsplassutvikling

Telemarksforskning lager regionale [fylkesvise analyser](#). Disse gir verdifull informasjon om utviklingen i fylket over tid, og sammenligningsgrunnlag med andre fylker i Norge. Bransjesammensetningen i Vestfold og Telemark har vært ugunstig og påvirket veksten negativt de siste 10 årene (bransjeeffekt). Befolkningsveksten har vært lavere enn ellers i landet og har dermed også påvirket (befolkningseffekt). Veksten var dermed 0,3 prosentpoeng svakere enn forventet per år i denne tiårsperioden. Mer utfyllende om Telemarksforsknings analyser på emnet finnes i bakgrunnsnotatet.

5.3. Analyser av sterke næringer og verdikjeder

Samfunnsøkonomisk analyse (SØA) utarbeidet på oppdrag fra Vestfold og Telemark fylkeskommunes utviklingsenhet (VT+), ([Næringsstrukturen i Vestfold og Telemark](#)) i samarbeid med seksjon for næringsutvikling og entreprenørskap: Næringsstrukturen i Vestfold og Telemark. Rapporten belyser næringsstrukturen i Vestfold og Telemark gjennom 11 utvalgte verdikjeder med stor betydning for regional og nasjonal økonomi. Dette er næringer som selger produkter som handles over lange avstander, gjerne i internasjonale eller globale markeder. Formålet med arbeidet har vært å utvikle et kunnskapsgrunnlag om hvordan verdikjeder ser ut og utvikler seg i Vestfold og Telemark. Rapporten tar for seg basisnæringene fordi de, til forskjell fra lokale næringer, varierer betydelig mellom områder og på mange måter definerer fortrinn og særlige egenskaper ved næringslivet der.

Rapporten fra Samfunnsøkonomisk analyse er avgrenset til verdikjeder i såkalte basisnæringer. Basisnæringer brukes om næringer som produserer varer og tjenester som kan handles over lange

avstander. Det innebærer at markedet for basisnæringenes produkter ofte er internasjonale eller globale og kan gi eksportinntekter.

Handel i basisnæringer kan være sluttprodukter eller innsatsfaktorer i annen produksjon. Basisnæringene omfatter blant annet vareproduksjon i industri og primærnæringer. Også tjenester som kan handles over lange avstander defineres som basisnæringer, for eksempel teknologiske tjenester og reiselivstjenester. I fylkessammenheng kan det legges til at eksport og dermed økte inntekter til fylket, også kan omfatte eksport ut av fylket og til andre deler av landet

Lokalnæringer dekker på sin side i hovedsak lokalbefolkningens og regionens behov og etterspørsel etter varer og tjenester. Disse næringene omfatter blant annet varehandel og andre husholdningsrettede tjenester, samt offentlig sektors administrasjon og produksjon av velferdstjenester. Slike lokale og regionale tjenester er av meget stor betydning for velferd og samfunnsutvikling lokalt, regionalt og nasjonalt. Velfungerende lokalnæringer er også viktig for effektiviteten i basisnæringene. Slik sett er samfunn avhengig av en god sammensetning av det vi har definert som basisnæringer og andre næringer.

Rapporten om verdikjeder i regionen peker på en rekke sterke verdikjeder. Verdikjeden for bygge- og anleggsprodukter er spredt over hele regionen. Midt-Telemark har et særlig høyt innslag av sysselsetting innen produksjon av bygge- og anleggsprodukter, med en komplett verdikjede for trevarer i regionen.

Samlet sett er verdikjeden for fossil energi lite til stede i Vestfold og Telemark. Det er imidlertid noen større enkeltvirksomheter lokalisert i regionen, med stor betydning for regional inntekt. For eksempel Equinor sitt forskningssenter i Porsgrunn. Esso sitt raffineri på Slagentangen er besluttet avvirket. Ny virksomhet kan erstatte noe av aktiviteten på området.

Maritim transport er en verdikjede med lange tradisjoner i Norge og som fortsatt er viktig for norsk verdiskaping. I Vestfold og Telemark peker Vestfold seg ut med relativt høyt innslag av maritim virksomhet rundt Horten og med både utstys- og tjenesteleverandører til verdikjeden. Verdikjeden for maritim transport er et eksempel på en høyt spesialisert og kapitalintensiv verdikjede og hvor lokaliseringen i Norge forklares av tilstedeværelsen av kompetansmiljøer.

Andre verdikjeder er mer spesialiserte. Eksempler på slike verdikjeder er kjemiske produkter, helseprodukter og metallproduksjon. Virksomhetene i disse verdikjedene kjennetegnes av høyt spesialisert og kapitalintensiv produksjon. Virksomhetene er ofte store, og lokalisert i mindre lokalsamfunn. Dette gjør også virksomhetene viktige som hjørnesteinsbedrifter. Verdikjedene er svært konsentrerte om noen få områder i Norge, herunder også i Vestfold og Telemark.

Virksomhetene i disse spesialiserte verdikjedene er typisk avhengige av importerte råvarer, blant annet til kjemisk produksjon og i metallindustrien. Råvarene videreføres og eksporteres som sluttprodukter, eller som innsatsvarer i videre produksjon i en lang rekke andre verdikjeder. Dette gjør også verdikjedene, inkludert regionene hvor disse er lokalisert, sårbare for markedsendringer.

Verdikjeden for kjemiske produkter er svært spesialisert, og produksjonen i Vestfold og Telemark utgjør en stor del av samlet kjemisk produksjon i Norge. Verdikjeden preges av noen få store aktører lokalisert på Rafnes og Rønningen i Bamble og Herøya i Porsgrunn. Vestfold huser mye av den resterende kjemiske produksjonen i Norge med sine avdelinger av Jotun.

Metallindustri er også et eksempel på tunge industrimiljøer som er lokalisert på et fåtall steder i Norge. Metallindustri er særlig til stede i Grenland og i Vestfold, blant annet ved Eramet og tilhørende leverandører som Bilfinger.

Aktørene i de spesialiserte verdikjedene er særlig avhengige av å innovere og investere videre for å opprettholde sin konkurransevne, og for å kunne møte endringer i behov som for eksempel følger av omstilling til en grønnere industri.

Internetthandel er også et eksempel på spesialiserte virksomheter som i teorien kan lokaliseres hvor som helst, men hvor Vestfold har etablert ett av få miljøer i Norge for denne typen virksomhet. Lokaliseringen henger sammen med tilgang på relevant kompetanse, samt investeringer i kapital som både eksisterende og nye aktører kan dra nytte av som et logistikkcenter for varer til hele den norske befolkningen. Klyngen for internetthandel er et eksempel på hvordan etablering av én virksomhet danner grunnlaget for flere nye tilknyttede virksomheter i samme region.

IKT-løsninger er en verdikjede som er innlemmet i alt næringsliv, men som likevel er lokalisert i større byområder. Nasjonalt er verdikjeden særlig konsentrert rundt Oslo og Bærum, men vi finner i tillegg store aktører og klynger i Vestfold og Telemark. Horten har et sterkt miljø innenfor sensorikk i form av kompetanseklengen Electronic Coast. Lokaliseringen av IKT-virksomheter henger tett sammen tilgangen på relevant og tilstrekkelig mengde med arbeidskraft. Digital infrastruktur er avgjørende for arbeids- og næringslivet i regionen. Midler til utbygging av bredbånd fordeles i dag over statsbudsjettet med fylkeskommunene som forvalter. I dekningsanalyse for NKOM (2021) har Vestfold og Telemark en dekningsgrad på 86% med hastighet på 100 Mbit/s som regjeringen har foreslått som minstekrav i 2025. Færder, Holmestrand, Horten, Kragerø, Larvik, Midt-Telemark, Nome, Sandefjord, Skien, Tønsberg har flere områder igjen som er svært kostnadskrevende. Vi vet derimot at hastighetskravene vil kunne endre seg fra 100 Mbit/s til 1Gbit/s. Mobiloperatørene utbygger ut 5G, noe som vil påvirke både behov for framføring av kapasitet og valg av teknologier for brukerne i fremtiden.

Det er i tillegg til SØAs analyse verd å tilføye at Fylket har store naturressurser som kan være inngangsressurser til produkter og tjenester. Eksempler på dette er georessurser, metaller og mineraler.

I SØA sin analyse kommer følgende næringer og verdikjeder frem som særlig sterke:

- Kjemiske produkter
- Bygge- og anleggsprodukter
- Fornybar energi
- Fossil energi

- Internetthandel
- Helseprodukter
- IKT-løsninger (inkludert elektronikk, mikroelektronikk og nanoteknologi)
- Jordbruksbasert mat (landbrukets verdikjeder)
- Maritim transport
- Metallproduksjon
- Turistopplevelser (ikke inkludert transport)

Mer utfyllende stoff om verdikjedeanalysene finnes i bakgrunnsdokumentet

5.4. Kartlegging av kommuner som har lyktes særlig godt med verdiskaping

Samfunnsøkonomisk analyse og Vista analyse har på oppdrag fra KS analysert trekk og grep gjort i kommuner som har lyktes særlig godt med verdiskapingen i privat sektor ([Lærdommer fra gode vertskommuner for næringsutvikling](#)). En rekke suksess-kriterier peker seg ut som kan være relevante å legge til grunn for drøfting av muligheter og viktige strategiske grep.

Kartleggingen viste at kommuner med vellykket arbeid for næringsutvikling i særlig grad:

- tar utgangspunkt i egen kommunes geografiske og næringsmessige fortrinn og utfordringer, herunder utnytter «flaks» til faktisk handling.
- er opptatt av å utvikle og holde fast på en langsiktig strategi for næringsutvikling.
- har jevnlig og god dialog med relevante næringsaktører i egen kommune, for slik å involverelokalt næringsliv i strategisk planlegging.
- har en bred innfallsvinkel til næringsutviklingsarbeidet på tvers av kommunale sektorer

De viktigste tiltak som styrker kommunene som aktiv næringsutvikler er følgende:

- Kommuner må kombinere langsiktighet med hurtig respons dersom de skal påvirke næringsutviklingen.
- kommunene vil være tjent med å ha ferdig regulerte arealreserver for rett virksomhet på rett sted.
- Kommuner med suksess spiller på lag med naboene.
- Jevnlig dialog med næringslivet er avgjørende for å forstå behov og endringer i behov. Kommunene i denne undersøkelsen hadde tilrettelagt ulike modeller for slik kommunikasjon, som regel designet for den stedegne situasjon.

Næringslivet selv er i mange tilfeller drivkraften i næringsutviklingsarbeidet. Hva kreves fra næringslivets side for å fungere som en god samarbeidspartner? De viktigste funnene var:

- Bedriftene kan bidra med undervisning, lærlingeplasser, stipend eller ved å tilrettelegge for prosjekter med skolene som bidrar til å øke interessen for et fagområde som trenger kompetent arbeidskraft.

- Vilje (og tid) til å stille oppfor fellesskapsatsinger
- Kjennskap til plan-og bygningsloven.
- Bidra med markedsinformasjon.
- Informasjon om betydningen av komplementære virksomheter eller næringer.

Kommunale planer og strategier gir også sentrale bidrag til kunnskapsgrunnlaget.

5.5. Trender

Teknologitriangelet er betegnelse på et samarbeid mellom industrien i regionen, Kongsberg, Horten og Porsgrunn kommune og USN for å drøfte samarbeid for å styrke verdiskaping og samarbeid innen teknologi. Målet var å jobbe ut et forslag til hva de kan gjøre for å øke regionens attraktivitet for teknologisk industri og kompetente ansatte. Dette skulle oppnås gjennom å identifisere viktige trender og utviklingstrekk samt avdekke hvilke styrker det er viktig å bruke, samt hva som bør forbedres for å øke regionens attraktivitet. Resultatet av dette arbeidet ble en mission statement som skal tas med inn i et hovedprosjekt hvor det skal utvikles konkrete tiltak.

Dette skulle baseres på en serie workshops for å identifisere viktige trender og utviklingstrekk samt avdekke hvilke styrker det er viktig å bruke, samt hva som bør forbedres for å øke regionens attraktivitet. Deltakere i prosessen var bedrifter, USN, klynger og kommune samt fylkeskommunen. Gjennom tre workshoper utarbeidet man i prosessen viktige trender og utviklingstrekk som vil påvirke regionen.

Basert på arbeid i sammenheng med strategier og planer for fagområdet i andre deler av landet, samt innspill i åpne samlinger i Vestfold, er trender vurdert. Disse er også i stor grad relevante for andre verdikjeder og næringer. Hovedtrekk i trender kan beskrives som:

- **Det grønne skiftet og sirkulærøkonomi:** Ressurseffektivisering, vi må tenke totalsystem/-er, miljøsertifisering må på plass, skifte fra olje og gass til det grønne skifte er en viktig trend
- **Automatisering:** Kunstig intelligens er det stort behov for. Mye maskiner og alt skal programmeres.
- **Elektrifisering:** Nye energibærere.
- **Digitalisering:** Megatrender er digitalisering og bærekraft, virkningen varierer i de ulike bransjer, digitale løsninger for prediktivt vedlikehold.
- **Viktigheten av tilgang på data:** Det å eie data blir mer og mer viktig, bruke data og automatisere bruk av data.

Basert på arbeid i sammenheng med strategier og planer for fagområdet i andre deler av landet, samt innspill i åpne samlinger i Vestfold, er trender vurdert. Disse er også i stor grad relevante for andre verdikjeder og næringer.

Samfunnsøkonomisk analyse (SØA) har også sett på samfunnsendringer med relevans for næringsutvikling I et langsiktig perspektiv peker de på fire endringer som i særlig grad vil påvirke endringer i næringsstruktur og i hvilke næringer det er grunn til å vente sysselsettingsvekst.

- Befolkningen eldes
- Det som kan digitaliseres blir digitalisert
- Klimatiltak påvirker de fleste verdikjeder
- Høyere inntekt øker etterspørselen etter inntektselastiske goder

Trendene vil påvirke ulike verdikjeder og næringer ulikt. Gjennom variasjoner i næringsmessige tyngdepunkter vil også regioner oppleve endringene i større eller mindre grad.

Disse trendene støttes også av innspill som har kommet inn i prosessen fra ressursgruppen, næringssefer, klyngene og USN/instituttsektoren.

5.6. utfordringer

Regional planstrategi omtaler utfordringer for Vestfold og Telemark

- Svak utvikling innen verdiskaping
- Utenforskap
- Utvikling i befolkningssammensetning

I analysene som viser en svak utvikling innen verdiskaping og lavere verdiskaping sammenlignet med andre enn er ikke entydig negativt. For eksempel kan markedet for enkelte varer og tjenester ha svakere kjøpekraft enn for eksempel i markeder som omfatter kjøpesterke virksomheter knyttet til olje- og gass. For det andre kan næringsområder med lavere timelønn kunne være gunstig ved at de lettere kan fange opp arbeidstakere som står uten jobb, og dermed lettere bidra til å redusere utenforskap. Det er behov for å analysere slike ting nærmere.

5.7. Styrker utover sterke verdikjeder

Proessen i Teknologitriangelet spilte opp de viktigste styrker og utfordringsområder som det er viktig for regionen å fokusere på når de skal bli Europas aller mest spennende region for utvikling og eksport av fremtidens teknologiløsninger. Disse var oppsummert:

- **Evne til å heie på hverandre:** Intern konkurranse kan være sunt om det blir gjort riktig.
- **Tilgang på nyttig akademisk kunnskap:** Universitetet kan ta en enda sterkere rolle i triangelet.
- **Evne til å koble akademia og industri:** Bedre på veksling mellom næring og akademia, flere møteplasser mellom inkubatorer, ny næring som seiler opp som teknologitriangelet kan samarbeide om - en hel verdikjede med mange muligheter og et universitet i midten, mangfoldig og fremtidsrettet region kombinert med akademisk styrke.
- **Kunnskap om maritim høyteknologi:** Teknologitunge, mye høyteknologi fra maritim/hav som er omstillingsdyktig.
- **En region som er attraktiv for teknologisk industri og kompetente ansatte:** Få frem de gode historiene og eksemplene, gjøre relevant kompetanse i regionen synlig, nærhet til Oslo - kan være en styrke

5.8. Lærdommer fra gode vertskommuner for næringsutvikling

Samfunnsøkonomisk analyse (SØA) og Vista analyse har på oppdrag fra KS analysert trekk og grep gjort i kommuner som har lyktes særlig god med verdiskapingen i privat sektor ([Lærdommer fra gode vertskommuner for næringsutvikling](#)). En rekke suksess-kriterier peker seg ut som kan være relevante å legge til grunn for drøfting av muligheter og viktige strategiske grep. Prosjektet har synliggjort erfaringer som i stor grad er felles for case-kommunene, om enn med flere viktige nyanser. Kartleggingen viste at kommuner med vellykket arbeid for næringsutvikling i særlig grad:

- tar utgangspunkt i egen kommunes geografiske og næringsmessige fortrinn og utfordringer, herunder utnytter «flaks» til faktisk handling.
- er opptatt av å utvikle og holde fast på en langsiktig strategi for næringsutvikling.
- har jevnlig og god dialog med relevante næringsaktører i egen kommune, for slik å involverelokalt næringsliv i strategisk planlegging.
- har en bred innfallsvinkel til næringsutviklingsarbeidet på tvers av kommunale sektorer

Norske kommuner kan bli bedre vertskapskommuner for næringslivet, samtidig som næringslivet styrker sin rolle i lokal samfunnsutvikling. De viktigste tiltak som styrker kommunene som aktiv næringsutvikler er følgende:

- Kommuner må kombinere langsiktighet med hurtig respons dersom de skal påvirke næringsutviklingen.
- kommunene vil være tjent med å ha ferdig regulerte arealreserver for rett virksomhet på rett sted.
- Kommuner med suksess spiller på lag med naboene.
- Jevnlig dialog med næringslivet er avgjørende for å forstå behov og endringer i behov. Kommunene i denne undersøkelsen hadde tilrettelagt ulike modeller for slik kommunikasjon, som regel designet for den stedegne situasjon.

Næringslivet selv er i mange tilfeller drivkraften i næringsutviklingsarbeidet. Når det gjelder hva kreves fra næringslivets side for å fungere som en god samarbeidspartner er de viktigste funnene:

- Bedriftene kan bidra med undervisning, lærlingeplasser, stipend eller ved å tilrettelegge for prosjekter med skolene som bidrar til å øke interessen for et fagområde som trenger kompetent arbeidskraft.
- Vilje (og tid) til å stille oppfor fellesskapsatsinger
- Kjennskap til plan- og bygningsloven.
- Bidra med markedsinformasjon.
- Informasjon om betydningen av komplementære virksomheter eller næringer.

6. Noen elementer som legges til grunn og som kan brukes som verktøy i strategien

Det er en rekke grunnleggende mekanismer og egenskaper i et samfunn som vil bygge opp under trivsel, inkludering og verdiskaping. Hver av dem er viktig i seg selv. I mange tilfeller samspiller disse med hverandre og kan forsterke hverandre. Eksempler på dette er:

Verdiskaping er å skape økonomiske, sosiale og kulturelle verdier i privat sektor, offentlig sektor og i sivilsamfunnet (Vestfold og Telemark fylkeskommune, Regional planstrategi 2020-2024). Dette skal blant annet bidra til flere arbeidsplasser og økt overskudd i bedrifter. Samtidig må vi klare å få til grønn omstilling, og redusere utenforskap og andre utfordringer. I noen tilfeller kan det være motstrid mellom mål eller hensyn. Andre ganger er det sammenfall. Vi må finne frem til mekanismer som i størst mulig grad bidrar til at vi får vinn-vinn-mekanismer. NHOs Veikart omtaler også trekk på nasjonalt nivå som skal skape økonomisk bærekraft ved å styrke hele næringslivet samtidig som FNs bærekraftsmål skal nås, klimagassutslipp skal kuttes, vi skal bevare et anstendig arbeidsliv med et sterkt trepartssamarbeid og høy tillit. Vi skal sikre vekst i små, mellomstore og store bedrifter og vi skal sikre at flere kommer i jobb.

Kompetanse. Tilgang til rett kompetanse er avgjørende for omstilling og grønn omstilling. Vi skal bygge rett kompetanse for framtida, både for eksisterende og nye næringer. Vi skal sikre at innbyggerne har kompetanse som gjør dem relevante for arbeidsmarkanden og kan ta gode karrierevalg. Dette må gjerast gjennom eit forpliktande samarbeid mellom utdanningsinstitusjonar, arbeidslivet og offentlig sektor. En egen regional kompetansestrategi er under oppbygging og mange av aspektene innen kompetanse som er relevante for strategi for forskning innovasjon og næring vil bli ivaretatt opp i den. Synergier og viktige hensyn vil bli ivaretatt gjennom koordinering i arbeidet med gjennomføring av strategiene. I tilfeller der det er nødvendig med supplerende grep må dette vurderes.

Forskning og innovasjon Forskning har ein sentral rolle innovasjonssystemet. Vi skal stimulere næringsliv og offentlig sektor til å nytte forskning i egne utviklings- og innovasjonsprosesser, og som grunnlag for politikk og veivalg. Vi skal øke finansiering av forskning gjennom regionale ordninger og få bedre uttelling i nasjonale og internasjonale forsknings- og innovasjonsordninger. Det er behov for å videreutvikle og skape nye arenaer for samarbeid om forskningsbasert innovasjon mellom næringsliv, offentlig sektor og forskningsaktører, særlig i møte med di utfordringene og mulighetene Vestfold og Telemark står ovenfor. Brukerstyrt forskning har særlig stor betydningen for samarbeid mellom bedrifter og forskningsmiljøer som faktor for økt innovasjon og verdiskaping.

Arealforvaltning og næringsutvikling. Arealforvaltning ivaretas i kommunale og regionale areal og transportplaner og blir ikke utdypet i denne strategien. Arealpolitikk er allikevel vesentlig for å holde på og tiltrekke seg kompetanse, kapital og utvikle egne kvaliteter og attraktivitet. Næringsperspektivet i kommunenes og fylkets arealstrategier for å få på plass og utvikle de riktige næringsarealene er et av de viktigste områdene å bruke ressurser på. Engasjement fra næringsorganisasjoner og offentlige næringsforvaltning for å utvikle de «riktige» arealene er derfor svært viktig. Det er derfor avgjørende å kjenne til, engasjere seg og forholde seg strategisk til arealplanprosesser fra overordnet nivå til detaljerte planer. Det samme gjelder også for samferdselstiltak. Det er stor forskjell på kommuner hvor næringsforvaltningen er aktive i arealplanprosesser og bidrar til å tenke langsiktig for å bygge næringsattraktivitet. Å være næringsattraktiv innebærer også å kunne si nei til innspill som ikke gagnar kommunens arealstrategi for næring.

Riktig arealforvaltning er med på å legge viktige premisser for fremtidens verdiskaping. En næringsoffensiv arealpolitikk skal ivareta mange hensyn. En arealpolitikk som skal stimulere verdiskaping og sysselsetting må favne bredt. Vestfold og Telemark skal ha høy attraksjonsverdi. God fysisk infrastruktur med veier, jernbane, flyplass, ferger, transporthavner, el-forsyning og fibernett er viktig. I tillegg må det legges til rette for tilstrekkelig variasjon med («riktige») næringsarealer på steder som møter et framtidig markedsbehov. Næringsliv og offentlige virksomheter skal finne attraktive lokaliseringalternativ og etableringsmuligheter i Vestfold og Telemark. Gjennom det tiltrekker fylket seg mennesker med ulik kompetanse og arbeidskraft

Infrastruktur og digitalisering. Næringsutvikling og verdiskaping er avhengig av god infrastruktur. Fremtidig verdiskaping forutsetter gode regionale løsninger for transport og kommunikasjon. Vi må sørge for gode transportmuligheter for både gods og folk. Vi må ha tilstrekkelig kapasitet på bredbånd, mobilnett og tilgang til elektrisk kraft. Vi må sørge for samordnet planlegging og innsats, og regional transportplan og planlegging av fornybar energi, og oppfølginga av dem vil være viktig for innsatsen innen forskning, innovasjon og næring. Digital infrastruktur er avgjørende for arbeids- og næringslivet i regionen. Midler til utbygging av bredbånd fordeles i dag over statsbudsjettet med fylkeskommunene som forvalter. I dekningsanalyse for NKOM (2021) har Vestfold og Telemark en dekning på 86% med hastighet på 100 Mbit/s som regjeringen har foreslått som minstekrav i 2025. Færder, Holmestrand, Horten, Kragerø, Larvik, Midt-Telemark, Nome, Sandefjord, Skien, Tønsberg har flere områder igjen som er svært kostnadskrevenne. Vi vet derimot at hastighetskravene vil kunne endre seg fra 100 Mbit/s til 1Gbit/s. Mobiloperatørene utbygger ut 5G, noe som vil påvirke både behov for framføring av kapasitet og valg av teknologier for brukerne i fremtiden.

Sirkulærøkonomi har som mål at ressurser forblir i økonomien lengst mulig gjennom redusert råvareforbruk, avfall, utslipp og energi. Innovasjonspotensialet i Vestfold og Telemark ligger i å utvikle samarbeid, forretningsmodeller og teknologi slik at ressursene utnyttes lengst mulig i verdikjeden. Næringslivet i regionen har gode forutsetninger for å øke verdiskaping og lokal sysselsetting blant annet ved å utvikle nye produkter og tjenester basert på uutnyttede restprodukter. Mange bedrifter ligger langt fremme på dette området allerede i dag. FOU-miljøenes satsing på sirkulær økonomi gir Vestfold og Telemark tilgang til kunnskap og kompetanse som kan gi regionen en ledende rolle i dette arbeidet. Utviklingen av det sirkulære Vestfold og Telemark krever

åpne innovasjonsprosesser, god koordinering av aktører i innovasjonssystemet og aktiv deltakelse i internasjonalt samarbeid er en fordel.

Offentlige anskaffelser Offentlig sektor kjøper på landsbasis varer og tjenester og bygge- og anleggsarbeider for 500 milliarder kroner årlig. Offentlige anskaffelser blir i økende grad ansett som et strategisk og operativt verktøy for å omforme utfordringer til muligheter. I Vestfold og Telemark er det laget en anskaffelsesstrategi som fanker opp innovasjon hos leverandører og i offentlig sektor. Arbeid er i gang for å bruke innkjøpsmakten aktivt for å redusere miljøbelastninger og nå vedtatte klimamål. I utvikling av skolebygg har innovative offentlige anskaffelser bidratt til nye teknologiske løsninger og åpnet nye muligheter for næringsutvikling og innovasjon. Innenfor samferdselssektoren er nye arbeidsmåter under vurdering.

I tiden framover er det behov for å legge vekt på offentlig og privat innovasjonssamarbeid. Innovative anskaffelser av varer og tjenester handler om at det offentlige er en pådriver og etterspør framtidsrettede løsninger for å skape en mer moderne og økonomisk bærekraftig offentlig sektor. Dette må utvikles i samarbeid med næringslivet. Det offentlige må bli enda mer bevisst hvordan de kan bruke innkjøpsmakt for å fremme grønne og høyteknologiske innovasjoner. Forskning i tidlig fase i utvikling av nye varer og tjenester er i gang må mange områder og er gode eksempler på at man i et langsiktig perspektiv kan kombinere FOU og offentlige anskaffelser for å stimulere og styrke innovasjon både i offentlig og privat sektor, og i begge sammen.

Internasjonalisering. Internasjonalt arbeid er viktig for nærings- og samfunnsutvikling. Vestfold og Telemark er ikke blant de største eksportfylkene i landet, og det må arbeides målrettet for en økning på dette området. Deltakelse i internasjonalt samarbeid og prosjekter bidrar til å gi regionen økte ressurser og kompetanse. I det internasjonale arbeidet prioriteres områder der internasjonalt engasjement gir merverdi til regionen. Forskning er i sitt vesen i mange sammenhenger uavhengig av nasjonale grenser og knytter fagområder sammen internasjonalt. Internasjonalisering omfatter derfor også FOU-samarbeid på tvers av landegrensene.

Gjennom EU-programmene har klynger, FoU-aktører, næringshager og organisasjoner muligheter for samarbeid med andre regioner i Europa. Vi skal spesielt ha oppmerksomhet mot tiltak som bidrar til at små og mellomstore bedrifter utvikler sine eksportmuligheter. Innovasjon Norge har et stort apparat med kontorer i mange land som kan gi råd om hvordan bedrifter skal gå fram i sitt marked, de kan gi teknisk eksportrådgivning og de har kompetansetilbud. Deltakelse i EU-prosjekter skal bidra til å styrke vedtatte satsingsområder. Internasjonale programmer som Interreg, Horisont Europa og Erasmus+ er eksempel på viktige finansieringsverktøy for utviklings- og kompetanseprosjekter i Vestfold og Telemark. Vestfold og Telemark må ha en beredskap for å kunne ta imot henvendelser fra andre land om etableringer i regionen for å bidra til økt kompetanse, forretningsmuligheter og nettverk.

Mobilisering til FOU og innovasjon. Vestfold og Telemark har gode forutsetninger for å lykkes med innovasjon og verdiskaping. Her finnes mange sterke kunnskaps-, teknologi-, innovasjonsmiljø og innovative bedrifter. Regionen har i tillegg lang tradisjon for samarbeid mellom skole og næringsliv på alle nivå, og har viktige miljøer for entreprenørskap og nyskaping. Mange teknologiselskaper har

sitt utspring i kunnskapsmiljøene i flere av miljøene i fylket. De er viktige for sysselsetting og verdiskaping i seg selv, men bidrar også med avgjørende teknologi og kompetanse til næringer i hele regionen.

Mange små bedrifter har lite tid og ressurser til å jobbe med utvikling; og prioriterer i liten grad deltakelse på arenaer, i nettverk eller i ulike utviklingsprosjekter. Dette gjenspeiles også i at det er store regionale forskjeller i bruken av FoU, og da særlig mellom bedrifter lokalisert fra Grenlandsområdet til Horten, og i resten av fylket. Det er en sentral oppgave å mobilisere aktører i hele regionen til ulike tiltak med fokus på utvikling. Mange aktører er sentrale i dette oppdraget: fylkeskommunen, Innovasjon Norge, innovasjonsselskapene, kommunene gjennom sin førstelinjetjeneste samt aktører på landbrukssektoren. Regional strategi forskning innovasjon og næring for Vestfold og Telemark er også retningsgivende for dette arbeidet.

De offentlige virkemidlene vil ofte være utløsende for at næringslivet vil kunne starte et utviklingsløp. Vi har flere ulike økonomiske virkemidler som vil være tilstrekkelige i en tidlig fase. Men næringslivet må også ha tilgang til kapital for å kunne finansiere større utviklingsprosjekter. I dette bildet vil det ofte være nødvendig med mer kapital enn det som det offentlige kan bidra med. Vi har derfor en viktig rolle i å bidra til at næringslivet i Vestfold og Telemark kan få tilgang til å nødvendig kapital i det private markedet.

Klynger og nettverk. For å lykkes med regionens ambisjoner innen verdiskaping og grønn omstilling, forskning og utvikling, internasjonalisering samt økt eksport, er klynger og nettverk sentrale aktører. Næringslivet, academia og offentlige aktører deltar allerede i ulike klynger og nettverk som bygger opp om regionens målsettinger. Disse er viktige samarbeidspartnere for å skape næringsutvikling i regionen, og er viktige motorer for innovasjon gjennom forskning og utvikling.

Forskning viser at selskaper i næringsklynger vokser mer, skaper mer verdier, og er mer innovative enn selskaper som står utenfor, dette på grunn av konsentrasjonen av teknologisk og kommersiell kunnskap. En næringsklynge representerer ofte en verdikjede og består gjerne av fem grupperinger; entreprenører, større bedrifter/industri, offentlige aktører, forskning og utvikling samt risikokapital. Fylkeskommunens virkemidler bør derfor støtte opp under og utforske mulighetene for å danne en klynge samt jobbe strategisk mot tematisk viktige klynger i de ulike fasene.

Innovasjonsinfrastruktur. Det må skapes en god, regional innovasjonsinfrastruktur som fungerer god i samspill. For næringslivet handler det om mer enn penger. Kobling opp mot internasjonale kunder, samarbeidspartnere og andre nettverk for å bygge forretningsrelasjoner og nettverk er viktige hovedaktiviteter.

Forretningsmodeller er viktige verktøy i driften i en virksomhet. Innovasjon i varer og tjenester vil ofte ha konsekvenser for hvilken forretningsmodell en bedrift må bruke i sin virksomhet når innovasjonen er i bruk. På den annen side kan det være viktig å inkludere forretningsmodell i tidlig fase i innovasjonsarbeidet for å knytte dette sammen med forskningsarbeidet og planleggingen av dette, og senere utvikling og når man tar i bruk en innovasjon. Vestfold og Telemark fylkeskommune

var tidlig ute med å inkludere kunnskap og prosesser for forretningsmodeller i Forregionprogrammet. Dette bør styrkes i tiden fremover.

Kapital og investeringsmekanismer. Kapital er alltid en avgjørende pilar i all næringsvirksomhet og næringsutvikling. Det handler både om kunnskap og penger, gjerne kalt hhv. kompetent/industriell og finansiell kapital. Mange virksomheter foretrekker industriell kapital som i større grad bringer inn viktig kompetanse i tillegg til rene penger, en kapital som gjerne også er mer langsiktig. Finansielle investorer går gjerne for å synliggjøre verdier med tanke på (kortsiktig) gevinst ved kommende salg, men kan være avgjørende for bedrifter i sterk vekstfase. I vår region er det ikke egne investeringsfond hvilket kan gi mindre tilgang på risikovillig kapital til tidligfase-bedrifter. Initiativer tatt de senere år til slike fond har dessverre ikke lyktes. Når det gjelder større investeringer i regionen vil pågående og kommende invest in-initiativer både fra Grenlandskommunene og fylkeskommunen gi muligheter for mer ny langsiktig vekst gjennom kapitaltilførsel til regionen.

Langsiktighet i arbeidet. Mange av prosessene som må til for å skape en robust og verdifull verdiskaping krever lang tids innsats. Det er derfor nødvendig å ha et langsiktig perspektiv i arbeidet i tillegg til å fokus på å høste lavt hengende frukter.

Krevende kunder. Den krevende kunden er viktig i innovasjons- og verdiskapingsammenheng. Offentlig sektor kan være en krevende kunder gjennom offentlige anskaffelser. Investoren kan sette premissene gjennom for eksempel at etablerere av datasentre stiller krav om grønn strøm. Kompetent kapital kan også være en krevende kunde.

Arbeidskraftreservene. Selv om sysselsettingen er høy i regionen, er det allikevel altfor mange unge som mottar ytelse fra NAV. Dette er et økende problem i fylket, i tillegg til at fylket allerede har en høy andel unge utenfor arbeid og utdanning sammenlignet med andre fylker. Samtidig mangler vi arbeidskapasitet innenfor en rekke næringer og arbeidsmarkedsregioner. Arbeidskraftreserven må derfor tas i bruk. For å lykkes med dette, må vi legge til rette for at flere som står utenfor arbeid eller utdanning, kan inngå i den ordinære arbeidsstyrken.

7. Metoder – Smart spesialisering og møteplasser

Vi har brukt tre ulike metoder i arbeidet for å utvikle strategien:

1. Som metode og rammeverk for arbeidet samhandling er [Jobbe smartere sammen](#) brukt.
2. Som metode for å kartlegge og analyse næringsmiljøer i fylket er en «verdikjedeanalyse» brukt ([Næringsstrukturen i Vestfold og Telemark](#)).
3. Som metode for å se styrker i næringer i forhold til utviklingsmuligheter og trender er [Smart spesialisering](#) brukt.

«**Jobbe smartere sammen**» er en plattform for samarbeid i Vestfold og Telemark. Det er et felles språk og en verktøykasse med metoder. Når flere aktører skal løse utfordringer og utvikle noe nytt, er dette vår måte å jobbe på.

Verdikjedeanalyse: Analysen som legges til grunn er avgrenset til verdikjeder i såkalte basisnæringer. Basisnæringer brukes om næringer som produserer varer og tjenester som kan handles over lange avstander. Det innebærer at markedet for basisnæringenes produkter ofte er internasjonale eller globale.

Handel i basisnæringer kan være sluttprodukter eller innsatsfaktorer i annen produksjon. Basisnæringene omfatter blant annet vareproduksjon i industri og primærnæringer. Også tjenester som kan handles over lange avstander defineres som basisnæringer, for eksempel teknologiske tjenester og reiselivstjenester.

Lokalnæringer dekker på sin side i hovedsak lokalbefolkningens og regionens behov og etterspørsel etter varer og tjenester. Disse næringene omfatter blant annet varehandel og andre husholdningsrettede tjenester, samt offentlig sektors administrasjon og produksjon av velferdstjenester. Slike lokale og regionale tjenester er av meget stor betydning for velferd og samfunnsutvikling lokalt, regionalt og nasjonalt. Velfungerende lokalnæringer er også viktig for effektiviteten i basisnæringene. Slik sett er samfunn avhengig av en god sammensetning av det vi har definert som basisnæringer og andre næringer.

Smart spesialisering: Både EU og Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) ser til «Smart spesialisering» som metode i arbeidet med innovasjon og næringsutvikling. Hovedideen er at forsknings- og innovasjonsstrategier skal være regionalt forankret. Klyngene i regionen blir sentrale i prosessene med å forankre strategier for forskning og innovasjon, både i fasen med å definere viktige tematiske områder det bør satses på for en målrettet innovasjonspolitik, samtidig som klyngene bidrar til å iverksette strategiene.

Smart spesialisering er brukt i prosessen for å bygge opp strategien. Utfallet av prosessen med metodikken er satsing på noen utvalgte verdikjeder og utvalgte gjennomgående strategiske grep mot verdikjeder med særlig stort potensial for økt verdiskaping og grønn omstilling. Dette utgjør prosesser, metoder og verktøy særlig egnet for raskere grønn omstilling og oppnåelse av bærekraftsmålene. Smart spesialisering skal brukes i det videre arbeidet med gjennomføring av strategien

Arbeidet med å utvikle strategien skal etter Smart spesialisering som metodikk:

- Fokuserer på regionens nøkkelprioriteringer, utfordringer og behovet for kunnskapsbasert utvikling.
- Bygge på regionens styrker, konkurransefortrinn og potensial.
- Støtte både teknologisk og praktisk innovasjon, og stimulere til investeringer i privat FoU.
- Mobilisere regionale aktører (næringslivet, lokale/regionale myndigheter, academia, og sivilsamfunnet), og oppfordre og motivere til innovasjon og eksperimentering.

Entreprenørielle oppdagelser er en sentral metode i Smart spesialisering og handler om å legge til rette for at nye næringer kan vokse fram fra eksisterende næringer og kunnskapsmiljøer, og at eksisterende næringer kan utvikles i nye retninger.

Gjennom smart spesialisering kan vi utvikle de nødvendige omgivelsene i vår region som er sentrale for å utvikle sterke klynger og stimulere bedrifters konkurranseevne. Klyngene øker innovasjonstakten gjennom samhandling på tvers av næringsliv, akademia, innovasjons- og forskningsmiljøer. De bidrar til kompetansedeling, bedre utnyttelse av ressurser, infrastruktur og gir grobunn for nye ideer som kan tas ut i verden. Evalueringer viser at bedrifter som deltar i klynger har en bedre utvikling (høyere verdiskaping) enn sammenliknbare bedrifter som ikke deltar.

Som en del av strategiarbeidet er det i tråd med prinsippene i smart spesialisering drøftet styrket satsing på utvalgte verdikjeder og andre egenskaper i regionen. Fylkeskommunen har ved siden av å bygge videre på våre sterke næringer og verdikjeder, en ambisjon om å utvikle arbeidsmetoder og samspill som forsterker innovasjon og grønn omstilling mer enn i andre regioner. Dette vil forsterke hastighet på grønn omstilling betydelig. Møteplassene dette er gjennomført på er:

- Åpne store samlinger
- Fag- og nettverksmøter i fylket
- Bilaterale møter

8. Prosess

Strategien er utviklet gjennom en rekke møter med utstrakt medvirkning og samskaping. Vestfold og Telemark fylkeskommune har 2021 en rammeavtale med Future Place Leadership, et nordisk konsulentselskap spesialisert på utvikling, innovasjon og markedsføring av steder. Future Place Leadership har bistått i planlegging, fasilitering, gjennomføring og etterarbeid av tre store åpne møter. I møtene ble det drøftet kunnskapsgrunnlag, utfordringer og megatrender av betydning for verdiskapingen i Vestfold og Telemark. Med dette som grunnlag ble satsing på sterke verdikjeder og mulige innsatsområder drøftet.

I tillegg er strategien i ulike faser blitt drøftet med nærings sjefs kollegiet, klyngene, FOU-sektoren og USN, Fylkeskommunalt ungdomsråd, og en åpen postkasse for innspill.

En ressursgruppe bestående av 14 representanter har bidratt i prosessen bestående av: NHO, LO, nærings sjefene ved Sandefjord kommune og Midt-Telemark Kommune, USN, Telemarksforskning, klyngene ved Electronic coast, Innovasjon Norge Forskningsrådets regionale kontor, Statsforvalter, inkubatorene ved Silicia, næringsforeningene ved Grenland næringsforening, Telemark Næringshage, og Vest-Telemarksrådet.

9. Koblinger med andre prosesser, strategier og planer

Arbeidet med gjennomføring av strategier og planer bør av de respektive aktører samordnes der det er relevant og mulig. Blant de viktigste, og ikke uttømmende er:

Kommunene:

- Kommunale strategier og planer
- Teknologitriangelet

Fylkeskommunen:

- Regional plan for bærekraftig arealbruk
- Areal- og transportplan for Grenland
- Areal- og transportplan Telemark
- Regional plan for klima og miljø (for Vestfold og for Telemark)
- Regional strategi for reiseliv og opplevelser
- Regional kompetansestrategi
- Regional kystsoneplan for Vestfold og Telemark
- Regional strategi for naturgrunnlaget

Andre

- NHOs veikart
- Innovasjon Norge nasjonal strategi med regional handlingsplan
- Forskningsrådet
- SIVA
- USN

10. Videre arbeid

10.1. Handlingsplan

Årlig handlingsplan utvikles senere med oppgaver og roller og knyttes til gjennomgående strategiske grep. I handlingsplanen skal det tallfestes mål der det er relevant.

10.2. Resultatmåling, evaluering og rapportering

Det skal utarbeides et indikatorsystem for å overvåke utviklingen i fylket. Tiltak skal evalueres for å se om de fører til effektiv virkemiddelbruk og måloppnåelse i samarbeid med andre sektorer og kobles med fylkeskommunens arbeid med mål- og resultatstyring.

10.3. Partnerskapets bidrag

Der strategien er sammenfallende med de mandater og oppdrag de ulike organisasjonene har, utfordrer strategien på samordning og innsats. Det oppfordres til at det lages egne strategier og planer som følger opp regional strategi for forskning, innovasjon og næring.

11. Ordliste – definisjoner og begrepsavklaringer

Bærekraftig utvikling betyr å imøtekomme dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner får dekket sine behov.

Forskning og utviklingsarbeid er definert som kreativ virksomhet som utføres systematisk for å oppnå økt kunnskap – herunder kunnskap om mennesket, kultur og samfunn – og omfatter også bruken av denne kunnskapen til å finne nye anvendelser. (OECD 2002, Frascati Manual: Proposed Standard Practice for Surveys on Research and Experimental Development, 6th Edition).

Det skilles videre mellom grunnforskning, anvendt forskning og utviklingsarbeid. Grunnforskning er eksperimentell eller teoretisk virksomhet som primært utføres for å skaffe til veie ny kunnskap uten sikte på spesiell anvendelse eller bruk. Anvendt forskning er utførelse av forskning for å skaffe til veie ny kunnskap rettet mot bestemte praktiske mål eller anvendelser. Utviklingsarbeid er å anvende eksisterende kunnskap fra forskning og praktisk erfaring, rettet mot å fremstille nye eller vesentlig forbedrede materialer, produkter eller innretninger, eller å innføre nye eller vesentlig forbedrede prosesser, systemer og tjenester.

Forskning, utvikling og innovasjon (FoUoi). Begrepet FoUoi (Forskning og Utvikling og Innovasjon) kobler FoU- og innovasjonsbegrepet sammen. FoUoi er en utvidelse av FoU-begrepet hvor innovasjonsdimensjonen i forskning og utvikling også vektlegges.

I et innovasjonsperspektiv må verdien av forskningen vurderes ut fra mulighetene til å skape økonomiske og/ eller samfunnsnyttige verdier. Vestfold og Telemark vil både satse på forskning som kilde til innovasjon (forskningsdrevet innovasjon) og forskning som et middel for å oppnå innovasjon (innovasjonsdrevet forskning).

FOU-miljø. Med FoU- miljøer forstås vi forskningsinstitusjoner, næringsliv og offentlig sektor som har FoU-aktiviteter. FoU-miljøer omfatter FoUol.

Grønn omstilling innebærer et skifte til et miljømessig bærekraftig samfunn hvor vekst og utvikling skjer innen naturens tålegrenser, med bruk av fornybare ressurser, effektiv bruk og gjenbruk av materialer og utslippskutt. Det innebærer bruk av produkter og tjenester som gir betydelig mindre negative konsekvenser for klima og miljø enn i dag. Målet er produksjon og bruk som ikke skader helse og natur.

Innovasjoner er nye eller vesentlig forbedrede varer, tjenester, prosesser, organisasjonsformer eller markedsføringsmodeller som tas i bruk for å oppnå bedriftsøkonomisk verdiskaping og/eller samfunnsnytte. (Baserer seg på OECDs innovasjonsdefinisjon i Oslomanualen Oslo Manual – Guidelines For Collecting And Interpreting Innovation Data, 3rd Edition 2005)

Det regionale partnerskapet er en samarbeidsform mellom fylkeskommuner og andre aktører for mobilisering, legitimering, koordinering, finansiering og til dels implementering av strategier for en helhetlig og ønsket samfunnsutvikling i egen region.

Regionale virkemidler forstås vi i denne sammenheng alle tiltak som retter seg mot å styrke FoUol- og verdiskaping i Vestfold og Telemark. Virkemidler innebærer både strukturelle og kulturelle tiltak. Det offentlige virkemiddelapparatet i regionen består av Innovasjon Norge, Forskningsrådet, Regionalt forskingsfond Vestfold og Telemark, Forregion Vestfold og Telemark, SIVA ved inkubatorene Proventia og Silicia, Telemark næringshage, Vestfold og Telemark fylkeskommune. Innen entrepenørskap finnes Start Vestfold og Startopp Telemark.

Triple Helix er en modell som beskriver samarbeidet mellom næringsliv, forsknings- og utviklingsmiljø, og det offentlige virkemiddelapparatet.

Penta Helix omfatter i tillegg finansielle ressurser/sosiale entrepenører og sivilsamfunnet

Verdiskaping er å skape økonomiske, sosiale og kulturelle verdier i privat sektor, offentlig sektor og i sivilsamfunnet (Vestfold og Telemark fylkeskommune, Regional planstrategi 2020-2024).

Vedlegg

OBJ

